

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ปัญหาและความสำคัญของการวิจัย

ปัจจุบันเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นยุคแห่งเทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรมแดนข่าวสารข้อมูลที่เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตคนในสังคมมาก ความเจริญทางด้านวัตถุทำให้การติดต่อสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจการเมืองการสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในโลกสังคมรับรู้ร่วมกันหมดมีอิทธิพลครอบงำโลกทำให้คนตกอยู่ในอำนาจของวัตถุ^๑ สภาพความเป็นอยู่ของชุมชนสังคมเปลี่ยนไปส่งผลต่อจิตใจให้โน้มเอียงไปในทางที่ต้องการความสะดวกสบายมากขึ้น^๒ สังคมที่เคยมีอยู่แต่เฉพาะในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาคได้เปลี่ยนไปเป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยในระดับโลกแทนที่แหละคือโลกในยุคข้อมูลข่าวสารหรือโลกในยุคโลกาภิวัตน์”^๓

ปัจจุบันสังคมไทยอยู่ในภาวะวิกฤต เพราะความไม่สมดุลของการพัฒนาที่ทำให้เกิดการพัฒนายที่ไม่ยั่งยืน “ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุที่ทำให้คนตกเป็นทาสของวัตถุนิยม(Materialism) และบริโภคนิยม (Consumerism) มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น เห็นแก่ผู้อื่นน้อยลงค่าของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป”^๔ พระพุทธศาสนากับความสัมพันธ์ของคนไทยปัจจุบันนี้เริ่มเห็นห่างอันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงนี้ คือ วิวัฒนาการสู่ความเจริญเพราะสังคมปัจจุบันกลายเป็นสังคม “บริโภคนิยม” หรือการ “นิยมวัตถุ” สร้างความเหลื่อมล้ำ ซึ่งทำให้วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนไป ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาประเทศ ทำให้เกิดการย้ายถิ่น เพื่อหางานทำ เป็นผลให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวเห็นห่าง และผู้สูงอายุไม่มีผู้ดูแล ในภาวะที่มีการเลิกจ้างงาน ผู้ตกงานต้องย้ายถิ่นกับจะเกิดปัญหาในการปรับตัวเข้ากับครอบครัว ก่อให้เกิดเป็นความเครียด^๕ ซึ่งจะส่งผลกระทบมาสู่สังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม

นอกจากนี้ลักษณะนิสัยการใช้เงินตัว ฟุ่มเฟือย ทำให้มีการกู้หนี้ยืมสินเกิดเป็นปัญหาสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อม ครอบครัวเกิดการแตกแยก สังคมเกิดความอ่อนแอ ปัญหาเหล่านี้เกิดจากระบบเศรษฐกิจ และการใช้จ่ายเงินความพอดี มุ่งตามอำนาจกิเลสตัณหา และ

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *ไอทีภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา (ศาสนากับยุคโลกาภิวัตน์)*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๒.

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *คนไทยกับเทคโนโลยี*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

^๓ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูรธมมจิตโต), *พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๙.

^๔ สมพร เทพสิทธิ, *ภาวะวิกฤตของสังคมไทยในปัจจุบัน*, (สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗.

^๕ นางสาวศศิธรณ กาลังสินเสริม, “พุทธกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม”, *ปริญญา นิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑-๓.

ตามกระแสของวัตถุนิยมในสังคม แท้ที่ความเป็นจริงแล้ว มนุษย์ทุกจำพวกล้วนมีความต้องการ วัตถุนิยมหรือที่เรียกว่า ปัจจัย ๔ คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค สิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งต้องการทางกายภาพ (physical needs)^๖ เพราะเป็นพื้นฐานของทุกชีวิตที่เกิดมาบนโลกจะต้องรู้จักแสวงหาสิ่งของที่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ตน เป็นธรรมดาฉันใดแม้ในชีวิตของสมณะในพระพุทธศาสนาที่ขึ้นอยู่กับปัจจัย ๔ เหล่านี้ ฉะนั้นเหมือนกัน^๗ แต่ทำไมพระพุทธศาสนาจึงไม่สามารถเป็นที่พึ่ง หรือยับยั้งกิเลสตัณหาความต้องการได้ ทั้งที่พระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความสุข ให้แก่มนุษย์เหมือนกับเศรษฐกิจตามหลักเศรษฐศาสตร์ โดยให้หลักการเผยแผ่พระศาสนาแก่สาวกทั้งหลายว่า พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวีปและมนุษย์ อย่าไปทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามเป็นเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถพิณฺฑิตบาริสุทธบริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม^๘ นี่เป็นหลักการแห่งพระพุทธศาสนา ของพระพุทธเจ้าที่ทรงประกาศให้กับพระสงฆ์ และทรงให้สาวกทั้งหลายได้เผยแผ่ธรรมอันเป็นประโยชน์แก่มวลมนุษย์เป็นอันมาก แต่จุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาจะแตกต่างจากจุดมุ่งหมายทางเศรษฐกิจ เพราะเศรษฐกิจมีจุดหมาย เพื่อบำบัดหรือสนองตัณหาหรือความต้องการของมนุษย์ให้เกิดความสุขมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ทั้งปวง มีความต้องการให้มนุษย์มีการเป็นอยู่ที่ดี มีอาหารที่ดี มีเครื่องอุปโภคบริโภคที่หลากหลาย ในทางเศรษฐกิจถือว่าเป็นมาตรฐานในการครองชีพที่สูง เพราะจะทำให้ชีวิตมีความสะดวกสบายยิ่งขึ้น ก็จะทำให้สินค้าที่ผลิตขึ้นมีการใช้บริการมากขึ้น จึงเน้นเป็นเป้าหมายสร้างความสุขให้มนุษย์มีวัตถุนั้นเอง^๙ แสดงว่าความต้องการที่จะทำให้นมนุษย์มีความสุขนั้นก็คือวัตถุนั้นเอง หรือเรียกว่า ปัจจัยสี่ แต่มนุษย์คนเราก็ก้าวไปยึดติดกับสิ่งเหล่านี้และแสวงหาปัจจัยสี่เพิ่มขึ้น โดยไม่มีประมาณและขอบเขต

พระพุทธองค์ทรงให้รู้จักประมาณในการบริโภคให้สอยทรัพย์สมบัติ ให้คนรู้จักการสร้างตัวเองให้เป็นหลักฐาน ให้รู้จักฐานะความเป็นอยู่ของตนเอง ให้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักพอประมาณ รู้จักกาลอันควรสมควร และสอนให้รู้จักคบหาสมาคมกับชุมชนที่ตนเองจะต้องคบหาสมาคมด้วย เพื่อให้บุคคลแต่ละคนรู้จักประมาณ คือ ให้รู้จักการประหยัดนั่นเองเพื่อป้องกันสาเหตุแห่งความเสื่อมทรามและอันตรายต่าง ๆ ที่จะมาถึงแก่พุทธบริษัทของพระองค์แท้ที่จริงแล้วพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสอนไว้มากมายเกี่ยวกับหลักธรรมในการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา อาจจะเรียกได้ว่าพระพุทธศาสนา คือ ชีวิตประจำวัน หรือชีวิตประจำวันคือพุทธศาสนากันเลยทีเดียว^{๑๐} เช่น คำสอนเรื่องมัตตัญญูตา ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น

^๖ สนิท ศรีสำแดง, พระพุทธศาสนา : กระบวนการทัศน์ใหม่, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓.

^๗ พระมหาไพฑูริย์ วิบุโล (เลิศฤทธิ์ ธนะกุล), “การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสนาสนะในพระพุทธศาสนา”, ปริญญานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^๘ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^๙ คุณ โทษณ์, พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๙๑.

^{๑๐} อ้างแล้ว, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

จากที่ได้กล่าวมาพอจะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนามีอิทธิพลและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติธรรมของคนในสังคมมาแต่สมัยโดยอาศัยหลักการดำเนินชีวิตตามหลักของพระพุทธศาสนา เพื่อการใช้ดำเนินชีวิตโดยการแสวงหาปัจจัยสี่ และการใช้สอยปัจจัยสี่ ด้วยความพอดี และพอประมาณในการดำเนินชีวิต

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาในหัวข้อเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์มัตตัญญูตาเพื่อการดำเนินชีวิตที่เป็นสุขในพระไตรปิฎก” เพื่อนำแนวคิดที่ได้จากการวิจัยมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษามัตตัญญูตาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์มัตตัญญูตาเพื่อการดำเนินชีวิตที่เป็นสุขในพระไตรปิฎก

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร โดยการมุ่งเน้นศึกษารูปแบบ วิธีการ กระบวนการทัศน์หลักมัตตัญญูตา สำหรับการดำเนินชีวิตที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ของพระพุทธเจ้า โดยแบ่งขอบเขตของการศึกษาเป็น ๒ ประการ คือ

๑) ขอบเขตด้านเอกสาร

เป็นการศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นเอกสารหลัก และเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ ตำรา หนังสือ เอกสารวิชาการ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศเป็นเอกสารรอง เป็นต้น

๒) ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการมุ่งเน้นศึกษาหลักของมัตตัญญูตาที่เป็นหลักแห่งการดำเนินชีวิตที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา หนังสือ เอกสารวิชาการ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษามุ่งศึกษาวิจัย เฉพาะเรื่อง มัตตัญญูตา เป็นหลัก

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

หลักมัตตัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดี พอเพียงในการรู้จักประมาณในการแสวงหาปัจจัยสี่ รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ ตามภาวะของตน เพื่อพัฒนาตนเองให้เข้าสู่ความหลุดพ้น

การดำเนินชีวิตที่เป็นสุข หมายถึง การใช้ชีวิตบนความพอดี ความพอเพียง รู้จักวิธีการแสวงหาปัจจัยสี่ด้วยความพอดี และรู้จักการใช้วิธีการใช้จ่ายทรัพย์ด้วยความพอดี เพื่อนำมาพัฒนาชีวิตของตนเองให้มีความสุขในสังคมปัจจุบัน

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า ปัญหาวิกฤตเหล่านี้ เกิดเพราะมนุษย์มีความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับโลกและชีวิตผิดพลาดไป มองวัตถุประสงค์หรือ

ความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นจุดหมาย แทนที่จะมองในฐานะเป็นปัจจัยเงื่อนไขในการสร้างสรรค์ชีวิต และสังคมให้เข้าถึงความดีงาม มองความสุขจบอยู่ที่การเสพบริโภควัตถุ แทนที่จะมองเห็นศักยภาพของมนุษย์ในการพัฒนาสู่ความสุขที่ประณีตยิ่งขึ้น ดำเนินการพัฒนาไปสู่วิถีชีวิตที่พึ่งพาวัตถุนิยม บริโภค แทนที่จะพัฒนาไปสู่ความเป็นอิสระยิ่งขึ้น กลายเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน^{๑๑}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้แสดงทัศนะไว้ในหนังสือธรรมกับการพัฒนาชีวิต เรื่อง การรู้จักพอประมาณว่าเป็นหลักธรรมข้อหนึ่งที่กล่าวกันมากมายและกล่าวกันไปเรื่อยๆ การรู้จักประมาณมาจากภาษาบาลีว่ามัตตัญญูตา แปลว่า รู้จักประมาณ รู้จักพอดีลักษณะสำคัญของพระพุทธศาสนาก็คือความพอดีคือสิ่งที่ไม่สุดโต่ง^{๑๒}

พระธรรมวิมลโมลี (บุญมา ป.ธ.๙) ได้กล่าวถึงมัตตัญญูตาไว้ในหนังสือบูรพภาค ป.ธ.๙ ตอนแต่งไทยเป็นมคธนั้นว่าความเป็นผู้รู้จักประมาณคือรู้จักความพอดีคุณข้อนี้มีทางที่จะพึงพรรณนาได้หลายประการเป็นต้นว่าความรู้จักประมาณในปัจจัยอันเกื้อกูลแก่ความเป็นอยู่ในกรณีกิจในการบริหารอัตตภาพในบุคคลและในธรรมเมื่อกล่าวถึงองค์ประกอบทุกอย่างความรู้จักประมาณเข้ากำกับอยู่ด้วยจึงจะสำเร็จผลด้วยดีในที่นี้จักรับพระราชทานพรรณาเฉพาะประการต้นพอเป็นตัวอย่างว่าความรู้จักประมาณในปัจจัยอันเกื้อกูลแก่ความเป็นอยู่ต่างโดยกิจเป็น๓สถานคือการแสวงหา การได้มาและการใช้สอยอาศัยฯ อันบุคคลผู้เกิดมามีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยปัจจัยอันเกื้อกูลแก่ความเป็นอยู่คืออาหารที่จะยังชีวิตให้เป็นไปเครื่องปกปิดร่างกายป้องกันความหนาวร้อน^{๑๓}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวความรู้จักพอประมาณไว้ในหนังสือทศวรรษธรรม ทศน์พระธรรมปิฎกว่าพฤติกรรมของเศรษฐกิจเมื่อหลักพระพุทธศาสนาเข้ามาสัมพันธ์แล้วไม่ว่าจะเป็น การผลิตการบริโภคหรือการวิภาคแบ่งปันกระจายรายได้อะไรก็ตามก็จะเริ่มต้นจากจุดยืนที่ตัวมนุษย์ว่าจะต้องมีความรู้จักประมาณก่อนความรู้จักประมาณหรือความรู้จักพอดีนี้ทางพระเรียกว่า มัตตัญญูตาเช่นรู้จักพอดีในการบริโภคอาหารก็เป็นโภชนมัตตัญญูตา^{๑๔}

ไสว มาลาทอง ได้กล่าวถึงเรื่องมัตตัญญูตาไว้ในหนังสือการศึกษาจริยธรรมว่าความรู้จักพอประมาณ (มัตตัญญูตา) คือความรู้จักความพอดีความเหมาะสมเช่นรู้จักประมาณในการบริโภค อาหารรู้จักประมาณในการจ่ายทรัพย์รู้จักประมาณในการทำงานรู้จักประมาณในการพักผ่อนรู้จักประมาณในการเล่นรู้จักประมาณในการเรียนในการอ่านหนังสือเป็นต้นรู้จักพอดีพอเหมาะดังกล่าวนี้นี้จัดเป็นสัปปุริสธรรมคือมัตตัญญูตา^{๑๕}

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ไอทีภาคใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๓๙.

^{๑๒} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต), **ธรรมกับการพัฒนาชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๓๙.

^{๑๓} พระธรรมวิมลโมลี, **บูรพภาคป.ธ. ๙ตอนแต่งไทยเป็นมคธ**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๖๐ - ๒๖๓.

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ทศวรรษธรรมทศน์พระธรรมปิฎกหมวดพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓๔.

^{๑๕} ไสว มาลาทอง, **การศึกษาจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๔๐.

สุเมธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ในหนังสือได้เบื้องพระยุคลบาทว่าพระเจ้าอยู่หัวได้รับสั่งมาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและประโยคหนึ่งที่ทรงอธิบายว่าคำหัวใจก็คือคำว่าพอเศรษฐกิจพอเพียงก็คือคำว่าพอคุณจะมีชีวิตที่ตั้งอยู่บนมาตรฐานความพอได้อย่างไรความพอก็คือคำว่าพอประมาณความพอประมาณพระองค์ท่านขยายความต่อไปอีกไม่ใช่ผมพูดนะครับพอประมาณคือพอแต่จำเพาะตัวเองที่หากินได้อย่างมีเหตุมีผลด้วยความซื่อสัตย์สุจริตจึงไม่ต้องไปเบียดเบียนคนอื่นเขา

อันนั้นแหละครับคือเศรษฐกิจพอเพียงแน่นอนมาตรฐานแต่ละคนก็ไม่เหมือนกันไม่ใช่ทุกคนจะให้จนเหมือนกันหมดนั้นก็ไม่ใช่ชีวิตจริงบางคนมาตรฐานมีสมบัติเท่ากินอะไรก็โชคดีไปมาตรฐานก็อยู่แค่นี้อีกคนกินแต่เงินเดือนจริงๆมาตรฐานก็อยู่แค่นี้แต่ทุกคนต้องมีมาตรฐานเส้นระดับพอดีของตัวเองคือต้องสร้างมาให้ได้แล้วยึดตรงนั้นเป็นหลักซึ่งภาษาทางพุทธเราก็สอนอยู่แล้วเส้นทางสายกลางมัชฌิมาปฏิปทาคือทางสายกลางคือไม่หย่อนไม่ตึงเกินไปเหมาะสมแต่ละคน^{๑๖}

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย กล่าวถึงความพอเพียงไว้ในหนังสือทฤษฎีใหม่ในหลวงวิถีชีวิตที่พอเพียงว่าเมื่อพิจารณาจากทฤษฎีการพัฒนาตามแนวพระราชดำริเรื่องทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่งนั้นเป็นการเน้นการพัฒนาตนเองให้กินอยู่อย่างพอเพียงในขั้นที่สองจึงเริ่มมีการแลกเปลี่ยนและเกื้อกูลกันมีความเป็นชุมชนและองค์กรชุมชนเกิดขึ้นส่วนในขั้นที่สามก็เริ่มมีความเชื่อมโยงและร่วมมือกับโลกภายนอกมีการทำธุรกิจชุมชนขึ้นทั้งที่แนว๘ พระราชดำริจะให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทัศนคติและวิถีการดำรงชีวิตของคนในสังคมโดยมุ่งหวังให้เกิดความร่วมมือกันของคนในสังคมในชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและเตรียมความพร้อมของชุมชนและสังคมที่จะก้าวเข้าสู่การแข่งขันที่รุนแรงขึ้นและได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจากภาคราชการมูลนิธิองค์กรพัฒนาเอกชนและภาคธุรกิจเอกชนในงานพัฒนาเสมอเนื่องจากงานพัฒนาจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลากหลายเช่นเงินทุนการบริหารจัดการเครือข่ายเทคโนโลยีและความร่วมมือร่วมใจซึ่งหากขาดปัจจัยใดแล้วการพัฒนาก็อาจล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จอย่างยากลำบากในขณะที่แต่ละภาคของสังคมนั้นต่างก็มีข้อเด่นข้อด้อยและข้อจำกัดที่ต่างกัันดังนั้นหากสามารถประสานความร่วมมือระหว่างกันโดยใช้จุดเด่นที่แต่ละฝ่ายแต่ละส่วนนั้นมีอยู่เข้ามาสนับสนุนงานพัฒนาได้แล้วก็จะทำให้งานพัฒนานั้นประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงสะดวกและยืนอยู่บนความกลมเกลียวและเกื้อกูลกันของคนในชาติ^{๑๗}

มนูญ มุกษ์ประดิษฐ์ ได้กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์แนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “มัชฌิมาปฏิปทา” ในพระไตรปิฎกกับทางสายกลางในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายนั้นหากจะให้มีความคุ้มค่าที่แท้จริงและแก้ปัญหาของมนุษย์ได้ก็จะต้องให้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายไม่ที่จะเป็นการผลิตการบริโภคการแจกจ่ายการสร้างงาน ฯลฯ จะต้องเป็น “สัมมาเศรษฐกิจธรรม” คือเป็น

^{๑๖} สุเมธ ตันติเวชกุล, *ได้เบื้องพระยุคลบาท*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๔), หน้า ๓๐๓.

^{๑๗} สุรเกียรติ์ เสถียรไทย, *อ้างในกระทรวงศึกษาธิการ, ทฤษฎีใหม่ในหลวงวิถีชีวิตที่พอเพียง*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗๘.

เศรษฐศาสตร์เชิงจริยธรรมและมีเป้าหมายเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ รวมตลอดไปถึงสังคมชุมชนระบบนิเวศและโลกเป็นส่วนรวมด้วย^{๑๘}

วัลลภ พรหมทอง ได้กล่าวถึงรายละเอียดเฉพาะหลักการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ไว้ในหนังสือเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริว่า “**ทฤษฎีใหม่**” ตามแนวพระราชดำรินี้เนื่องจากทฤษฎีมีความลึกซึ้งและเป็นแก่นของการพัฒนาอย่างแท้จริงทฤษฎีใหม่ไม่ใช่เป็นแค่เพียงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตรเท่านั้นแต่ยังเกี่ยวเนื่องกับเรื่องอื่นๆเช่นชุมชนชนบทการผลิตเศรษฐกิจวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นความมั่นคงวิทยาศาสตร์ธรรมชาติการปกครองการรวมตัวของสมาชิกในครอบครัวและที่สำคัญที่สุดคือวิถีคิดและจิตสำนึกของคนการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯที่ได้พระราชทานเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาการประกอบอาชีพของเกษตรกรพระองค์ได้ทรงมอบหมายให้ข้าราชการบริหารและหน่วยงานราชการต่างๆทดลองศึกษาและทดสอบว่าใช้ได้ผลแล้วจึงนำออกเผยแพร่สำหรับเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพของเกษตรกรหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เป็นหลักการสำคัญ (Main point) ได้แก่

๑. เป็นระบบการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง
๒. เป็นแนวคิดในการพัฒนาที่ยึดหลักความสามัคคีในชุมชน
๓. การผลิตข้าวไว้บริโภคในครัวเรือนเป็นหลักการพื้นฐาน
๔. การจัดทำแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร^{๑๙}

สุกัญญา เอ็มอัมมรรณ ได้กล่าวถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในบทความประกอบธุรกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาอาชีพว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นองค์ความรู้ที่ครอบคลุมและประชาคมรวมตัวกันสร้างผลิตภัณฑ์และประสบความสำเร็จในด้านผลิตรายการการจัดการในรูปแบบธุรกิจชุมชนที่สามารถพัฒนาไปเป็นเศรษฐกิจชุมชนที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้มีอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนและครอบครัวได้ทั้งในด้านการวางแผนการประกอบอาชีพการออมเงินและการใช้จ่ายเงินเพื่อสร้างธุรกิจภายในครัวเรือนเน้นทรัพยากรและภูมิปัญญาของท้องถิ่นเมื่อได้พัฒนาอาชีพไปสู่ความมั่นคงแล้วปัญหาทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของภาคประชาชนก็จะลดน้อยลงรัฐบาลสามารถทุ่มเทเวลาและงบประมาณที่เคยใช้ในการพัฒนาในระดับฐานรากไปสู่การพัฒนาประเทศให้เกิดความยั่งยืนสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งได้อย่างเต็มศักยภาพ^{๒๐}

พระมหาประทีป พรหมสิทธิ์ ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงว่าเศรษฐกิจพอเพียงจริยศาสตร์การพึ่งตนเองและอยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเองตามหลักของพระพุทธศาสนาโดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรกเมื่อเหลือจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงการ

^{๑๘} มนูญ มุกข์ประดิษฐ์, “มัชฌิมาปฏิปทา” พระไตรปิฎกกับทางสายกลางในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, *คุศุภบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๘.

^{๑๙} วัลลภ พรหมทอง, *เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙.

^{๒๐} สุกัญญา เอ็มอัมมรรณ, *บทความประกอบธุรกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาอาชีพ*, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๓ เมษายน – มิถุนายน ๒๕๔๖. หน้า ๙๘.

ผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมาผลิตผลส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดจะเป็นกำไรของการเกษตรในสภาพการณ์เช่นนี้เกษตรกรจะกลายเป็นผู้กำหนดหรือผู้กระทำต่อตลาดแทนที่ตลาดจะเป็นตัวทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรที่ดำเนินการเช่นนี้จะเป็นการลดค่าใช้จ่ายโดยการสร้างสิ่งอุปโภคในที่ดินของตนเอง^{๒๑}

พระมหาจรัญ วิจารณ์เมธี (นิลาพันธ์) ได้กล่าวถึงสันโดษในวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องสันโดษในพระพุทธศาสนาเถรวาทไว้ว่าสันโดษคือความพึงพอใจในผลสำเร็จหรือผลได้ที่ตนสร้างขึ้นด้วยความบากบั่นด้วยการทุ่มเทพลังกำลังลงไปและโดยชอบธรรม^{๒๒}

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่าหลักของการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเป็นการพึงพิงสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราไม่ว่าจะเป็นสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ของใช้ฟุ่มเฟือยต่างๆ เป็นต้น ถ้าหลงมัวเมาไปกับสิ่งเหล่านี้ โอกาสที่เราจะได้พัฒนาชีวิตตามแบบพระพุทธศาสนานั้นก็เป็นเรื่องยาก ดังนั้นจึงควรที่จะมีหลักทางพระพุทธศาสนา เช่น ความประมาณ ความพอดีในสิ่งที่มีที่เป็นอยู่ และอาศัยสิ่งเหล่านี้ที่มีอยู่พัฒนาชีวิตของตนเองจนไปสู่ความหลุดพ้นตามหลักพระพุทธศาสนาได้

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยดังนี้

๑. ขั้นศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล

- ข้อมูลเอกสารปฐมภูมิ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ข้อมูลเอกสารทุติยภูมิวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ
- ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับมัตตัญญูตา
- รวบรวมข้อมูลตามโครงสร้างของเนื้อหา

๒. ขั้นเรียบเรียงข้อมูล

- เรียบเรียงตามโครงสร้างเนื้อหา กรอบแนวคิดในการวิจัย
- เรียบเรียงข้อมูลตามสารบัญชั้วคร่าว

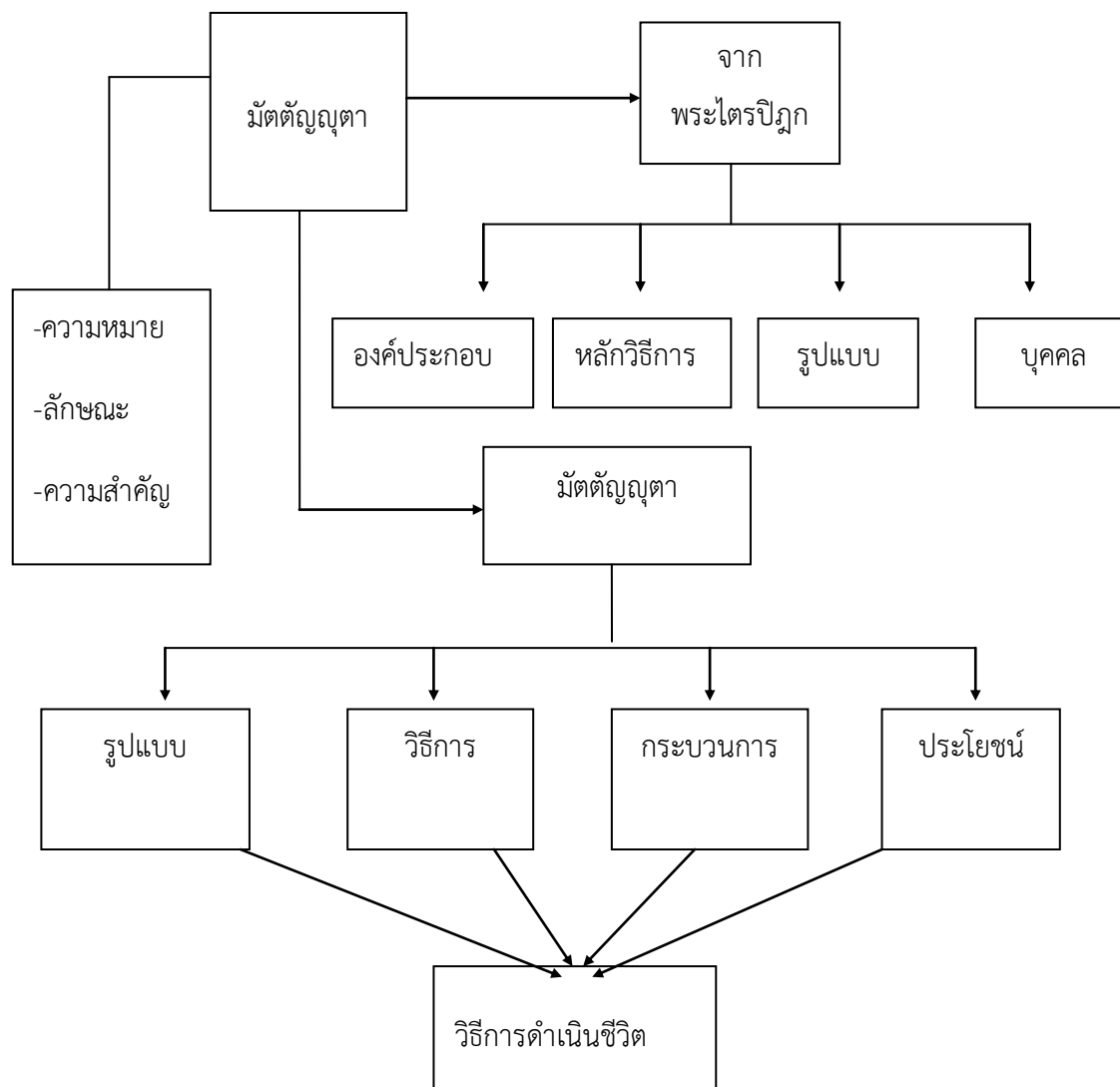
๓. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเอกสารชั้นปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
- วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบโจทย์ที่กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์
- ลงมือเขียนตามสารบัญญ
- สรุปและนำเสนอ

^{๒๑} พระมหาประทีป พรหมสิทธิ์, “การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง,” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตภาคปรัชญา (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔), หน้า ๕๘.

^{๒๒} พระมหาจรัญ วิจารณ์เมธี, “การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องสันโดษในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, พุทธศาสตรมหาบัณฑิตภาคปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐.

๑.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและแนวทางเรื่องมัตตัญญูตาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

๑.๘.๒ ได้อาศัยความรู้ที่เกิดจากการปรับใช้หลักมัตตัญญูตาสำหรับการดำเนินชีวิตที่เป็นสุขในพระไตรปิฎก